

2003 IRAK İŞGALİ'NİN FELSEFESİ*

THE PHILOSOPHY OF THE 2003 INVASION OF IRAQ

Ahmed Hamza ALPAY

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, SBE, Din Sosyolojisi Programı,
ahmedhamza0606@outlook.com

10.33537/sobild.2020.11.2.1

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 19.11.2019
Kabul edildiği tarih: 08.06.2020
Yayınlanma tarihi: 30.06.2020

Article Info

Date submitted: 19.11.2019
Date accepted: 08.06.2020
Date published: 30.06.2020

Anahtar sözcükler

Anadolu, Evanjelizm, Gerçeklik,
Hegemonya, 2003 Irak İşgali.

Keywords

Anatolia, Evangelism, Reality,
Hegemony, 2003 Invasion of Iraq.

Öz

Toplumu çevreleyen dünya; duyumların, imgelerin ya da düşüncelerin bileşme biçimi hakkındaki -mitik temaların-yasalardır. Sembollerin inşa edilişi -söylemlerin otorite statüsünün- bireysel organizmanın sınırları dışında kalan-kültür kalıplarının gerçekliğine yönelik nesnel bir eylem olmasıdır. Tarihçinin tarihsel bağlama ilişkin fikri, bir toplumsal durumu tanımlayabileceği dil kullanımının farklı düzeyleri arasındaki felsefi akımdan öğrenilecek farkındalıklardır. Bireysel hayat, toplu bilinç hallerinin dile getirdiği simgeler topluluğunun tasarımlarındaki tözde bulunmaktadır. İktidar ile hakikat arasındaki ilişki, insanın kendisinin seçmemiş olabileceği sembolik sistemler ve söylemler çerçevesinde derinleşen bir düşüncedir. Gerçek dünya -hakikatlerin eşliğinde- kendi anlamlarını doğru ile yanlış arasındaki tüm belirtilerin verdiği olguların özünde saklamaktadır. Makalemde; Amerika'nın, İsrail'in güvenliğini ve Ortadoğu'daki istikrarını sağlamak için Irak coğrafyası üzerindeki teolojik yaklaşımları, güç mücadelesi ekseninde ortaya konulacak ve değerlendirilecektir.

Abstract

The world surrounding society is the laws of mythic themes about the way sensations, ideas in mind, or thoughts that belong to assemble compound. The construction of symbols is that the status of authority of discourses is an objective action in the reality of culture patterns that outside the boundaries of the individual organism. The historian's idea of the historical context relates to the awareness to be learned from the philosophical movement that takes place within the range different levels of language use in which he can define a social situation. Individual life is included in the substance of the designs of the group of symbols verbalized by collective states of consciousness. The relationship between power and truth deepens in the context of thought in symbolic systems and discourses that one may not have chosen himself. The authentic world keeps its meaning in the truths at the core of the facts given by all the symptoms between right and wrong. In my article, the theological approaches of the US to the geography of Iraq to ensure Israel's security and stability in the Middle East will be set forth and evaluated in the axis of power struggle.

* Bu makale "Irak Türkmenlerinin Türkiye Açısından Jeostratejisi ve Türkiye'nin Stratejik Perspektifi" başlıklı YL tez çalışmamın ilgili bölümü esas alınarak hazırlanmıştır.

1. Giriş: Hegemonya ve Küresel Kapitalizm

Küresel güçler, hedefledikleri dış politika amacını gerçekleştirmek için "uluslararası meşruiyet ve oydaşım olmasa bile" (Yeşiltaş, 2012, ss.69-70) kendi iradesini zorla ya da ezici bir çoğunlukla uygulayarak ekonomik fayda sağlamakta ve rızaya dayalı bir hegemonya oluşturmaktadırlar (Destradi, 2008, s.6). Bu güçler hegemonyaya dayalı iktidarlarını kurumsallaştırdıklarında, meydana getirilen yapılar (Okur, 2012, s.56); zayıf devletlerin güçlü devletleri, zorlama ya da kendi çıkarları doğrultusunda takip etmelerini sağlamaktadır (Krisch, 2005, s.373). Küresel aktörler stratejilerini maddi ve düşünsel etkenler ölçeğinde (fikirler, normlar, yerel özgün yapılar, kimlikler gibi) belirlemektedirler (İpek, 2013, s.22).

Ortadoğu'nun tarihsel sürecinde hegemonya kavramı; uluslararası politikada, gücünü artıran bir devletin daha güçsüz devletlere oranla sistemdeki kontrolü elde tutma eylemlerini anlatmaktadır. Bağımsız devletlerin oluşturduğu bölge; başlangıçta Osmanlı, 20. yüzyılla birlikte Fransa, İngiltere ve ABD hegemonyasının kontrolünde kalarak, siyasal kararlarını kendisi adına alamamıştır. Bölgeye, günümüzdeki konumuyla, insan hakları ve demokrasi söylemleriyle meşruluk kazandırılmakta; esas planlamada, kaynakların sömürülmesi eylemlerinin bu söylemlere dayandırıldığından söz edilmektedir. Bunların dışında Ortadoğu bölgesine müdahale edilmesinde, bu ülkelere demokrasi getirilmesi gerekçesinde olumlama yapılmaktadır. Küresel güçlerce önemsenen Ortadoğu; tarihteki çatışma ve çekişmelerin doğrudan veya dolaylı sebeplerini oluşturduğundan, bu önemseyişteki unsurların arka planının araştırılmasını gerektirecek niteliktedir (Deniz, 2012, s.169).

Yakın tarihte küreselleşme ve hegemonya sosyal bilim araştırmalarında önemli bir konuma gelmiş ve küresel kapitalizm yeni bir sınıfın tahakkümü ya da eksteni altında dünya toplumunu etkilemiştir (Robinson, 2005, ss.1-5). Bu bağlamda bilim, emperyalizmi "kapitalizmin en yüksek aşaması, tekelci kapitalizm" diye tanımlamaktadır (Kurmuş, 2012, s.62). Soğuk savaş sonrasında Batı kapitalizminin büyük şirketleri aralarında birleşip daha da büyük hale gelirken, Batı kapitalizmi içindeki siyasi, sosyal, iktisadi, kültürel, teknolojik unsurlara daha fazla nüfuz etmeye başlamışlardır (Manisalı, 2009, s.224). Ekonomik küreselleşmenin, coğrafi mesafelerin ve devlet sınırlarının azalan öneminde yansımalarını bulan ekonomik etkinlikler yelpazesi (Heywood, 2013, s.154) dünyanın 500 ve onun içerisinde seçilmiş 13 şirketine ipotek edilmiş durumdadır (Çebi, 2011, s.20). Oluşturulan küresel emperyalizm, sivil toplum da dahil her şeyi özelleştirmeye kararlı bir yapı sergileyerek (Ali, 2003, s.4) meşruiyetini Rockefeller ve ABD'li uluslararası tekelin önderliğinden almaktadır (Ozan, 2011, s.627). Böylelikle küresel şirketler devlet adamlarına yön verebilecek bir hale gelmiş ve yeni bir diplomasi alanının oluşması için çok önemli roller elde etmişlerdir (Ariboğan, 2014, s.24).

Bu doğrultuda ulus devletler hem sınıf egemenliğinin hem de kapitalistler arası çekişmenin ana aracı olmayı sürdürmektedirler (Savran, 2011, s.287). Sermayenin ve üretimin uluslararası örgütlenmesi, bağımlı ve yeni sömürge ülkeler açısından ulusallığın

reddi üzerinde yükseldiği için her yola başvurulacak, bu ülkelerin ulusal devlet olarak güçlü olmaları engellenmektedir (Okçuoğlu, 2011, s.325).

Sembollerin inşa edilmesi -söylemlerin otorite statüsünün- bireysel organizmanın sınırları dışında kalan- kültür kalıplarının gerçekliğine yönelik nesnel bir eylem olmasıdır. Özellikle ABD ve İngiltere'nin "2003 Irak İşgali"ni başlatmalarında ve işgal sonrası Irak coğrafyasını yapılandırmalarında hegemonyaya dayalı bir güç kullandıkları görülmektedir. Amerika'nın, İsrail'in güvenliğini ve bölgedeki istikrarını sağlamak için teolojik bir yaklaşımla hareket ettiği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda makalemde; Ortadoğu coğrafyası üzerindeki güç mücadelesini şekillendiren, Irak coğrafyasını ve özellikle de Türkmenleri etkileyen "2003 Irak İşgali" bu teolojinin bir kesiti olarak ortaya konulacak ve değerlendirilecektir.

2. ABD'nin Ortadoğu Politikası

Belirgin siyasal ve ekonomik hedeflerin temsiliyle Ortadoğu, sadece bir Avrupalı perspektifiyle gösterilmiş bir kelimedir. Bu tanımlama, yalnızca Batılı görüş açısıyla, Avrupa'nın güneydoğusundaki ülkelere belirsizleştirdiğinden mantıksal olabilmektedir. Ortadoğu ülkelerinin siyasal birliktelik ve güvensizlik durumları, bölge insanlarını etkilediğinden, bölgeye yönelik Batıcı tavrın belirsizliği devam etmektedir (Özey, 2017, s.1). Güvenlikleştirilen referans objeleri ve aktörleriyle, askeri güvenlikteki tehdidin mantıksal yönü; uluslararası sistemdeki etkileşimde, dost-düşman derecelerinde, askeri kapasitelerde kırılma yaşanmaktadır. Tarihi arka plan, coğrafya, ideolojik ayrışmalar ve siyasal etkenler; sektörel nitelikteki tehditlerde, güvenlikleştirmenin askeri kapasitesine tesir etmektedir (Baran, 2019, s.60). Böylelikle Ortadoğu; tarihi ve stratejik önemiyle birlikte, uluslararası sistemde, güç dengesi ve dağılımından küresel boyutta etkilenmektedir (Altunışık, 2009, s.70).

1783 yılında imzalanan Paris Antlaşması ile bağımsızlığı resmen kabul edilen ABD, daha sonraki yıllarda dünyaya ve insanlığa bir taraftan refah sunarken diğer taraftan gittiği her yere kan, sefalet, ölüm ihraç eden bir korku ülkesi olarak tanınmaktadır (Aydın, 2013, s.9). ABD, II. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik küreselleşme yoluyla hegemonyacı etki alanını genişletmeye çalışmaktadır (Falk, 2005, s.26). Amerikan Silahlı Kuvvetleri ve Pentagon 21. yüzyıldaki savaşlarını küreselleşme normlarına direnen ülkelere karşı yapmaktadır (Gerger, 2012, ss.483-484). Bu bağlamda dünyanın birçok bölgesinde çıkarları olan ABD, her yönüyle önemli bir süper güçtür (Dinçer, 2011, s.3).

Amerika'da, "Amerikan menfaatleri, Amerika dünyanın en güçlü devleti" söylemleri zihinlerde yer etmiştir (Sinanoğlu, 2010, s.23). Amerika'nın gücü, önemli ölçüde, diğer ulusları; Amerika'nın küresel rolünün artmasının, onların hayatı çıkarlarına uygun olduğuna ikna etmesine bağlıdır (Köni, 2007, s.112). ABD, Müslüman ülkelerle ilişkilerinde ılımlı ya da demokrat olup olmadığına bakmaksızın, petrol kazanımı üzerine bir siyaset kurgulamıştır (Mahalli, 2012, ss.14-15). Dünya ticareti şu anda ABD'nin ürettiği dolar ve dünyanın geri kalanının, doların alabileceği mal ve hizmetler ürettiği bir özellik göstermektedir (Özakıncı, 2012, s.98). ABD, kullandığı küreselleşme söylemiyle ilk

olarak zihinleri işgal etmiş, sonraki süreçte ise hedefteki bölge ve ülkelerin ekonomik kaynaklarını elde etmiştir.

11 Eylül'den önce ABD'nin Ortadoğu politikası iki temel noktaya dayanmaktadır. Bunlardan ilki, petrolün Batı'nın kullanımına rahat bir şekilde açılmasını sağlamak ve bunun intikal yollarını emniyete almak, Basra Körfezi'nin güvenliğini sağlamak; ikincisi ise İsrail'in güvenliğini sağlamaktır (Kuloğlu, 2003, s.28). ABD için İsrail, Ortadoğu'da bir hâkimiyet ve istikrar göstergesidir (Perkins, 2012). İsrail ise, Arz-ı Mev'ud hayalini gerçekleştirmek için lobileri aracılığıyla ABD'yi etkisi altına almakta ve Ortadoğu siyasetinde yönlendirici olmaktadır.

11 Eylül saldırısı sonrasında ABD'nin Ortadoğu politikasına etki eden iki boyutun daha ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan biri Ortadoğu'nun kitle imha silahları deposu haline gelmesini önlemek, diğeri ise gittikçe önemli bir tehdit olarak ortaya çıkan, bölgenin terör kaynağı haline gelmesine engel olmaktır (Kuloğlu, 2002, s.11). Bu açıdan Büyük Ortadoğu Projesi'ni (BOP) uygulama alanı dünya kaynaklarının önemli bir bölümünü içeren bölgeleri kapsamaktadır (Kaynak & Gürses, 2012, s.131). ABD'nin Ortadoğu politikasının temelinde bölgenin ekonomik ve stratejik özelliği ön plandadır (Arı, 2007, s.47). Ortadoğu petroleri, ABD için vazgeçilmez bir öneme sahiptir (Türkman, 2007, s.307). Fırat ve Dicle havzalarını kontrol altında tutan Irak, Basra Körfezi'nin petrol kaynaklarının da önemli bir bölümü topraklarında bulduğundan, Ortadoğu'daki güç dengeleri bakımından anahtar ülke konumundadır (Onay, 2003, s.59). Özellikle Bağdat-Musul Petrolleri, konumu ve ehemmiyeti bakımından güncelliğini koruyan ve devletler arası siyasete yön veren önemli bir unsur olma özelliğini sürdürmektedir (Terzi, 2003, s.347).

Amerika Irak'a girdiğinde, Irak'ın paha biçilmez tarihi eserlerini veya cephanelerini korumayı başaramazken, petrol tesislerini korumak için büyük bir çaba göstermiştir (Stiglitz & Bilmes, 2009, s.210). Irak işgal edildikten sonra petrole ulaşan ABD, artık kitle imha silahları hakkında bir endişe duymamıştır (Engdahl, 2008, s.373). Ancak ABD, Irak'ta bir silah tehdidi olmadığını açıklama dürüstlüğünü şimdiye kadar göstermemiştir (Cook, 2004, s.219).

3. ABD-İngiltere İttifakı

İngilizler dünya petrol sahalarını ele geçirmek için siyasetlerine yepyeni bir istikamet verdikleri ve kendilerini petrol mücadelesinin içine attıkları sıralarda Amerika'da Standard Oil'in kurucusu Rockefeller, petrolü küçük şişeler içerisinde ve romatizma ilacı olarak Amerika'nın her tarafına gönderdiği adamları vasıtası ile sattırmaya çalışmıştır. Böylece de petrolün hakiki kudretini anlayamadığını ortaya koymuştur. XIX. asrın sonlarına doğru İngilizler ile Amerikalılar petrol sahasında karşı karşıya gelmişlerdir. Ve işte o tarihten bu yana dünya, mukadderatını petrolcülerin eline teslim etmiştir (Karadağ, 2011, s.28). 1916'nın başlangıcında petrol azlığından hemen sonra Birleşik Krallık dikkatini Pers ülkesi ve Irak'a çevirmiştir (Stern, 2011, s.43). Irak'ın bir devlet olarak ortaya çıkmasını İngiltere sağlamıştır. İngiliz adalarından Ortadoğu'ya bakıldığında, bu imparatorluğun bölgedeki ekonomik

çıkarları böylesine yapay bir devletin oluşturulmasını zorunlu kılmıştır (Çeçen, 2007, s.94).

ABD'nin 2003 yılı Mart ayında gerçekleştirdiği Irak müdahalesi, I. Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'nin Irak'a yerleşmesi ile gerek izlenen yöntemler gerek elde edilen sonuçlar bakımından benzerlikler göstermektedir. İngiltere'nin işgalci ya da düşman olduğunu reddederek, amacının buradaki halkı özgürleştirmek olduğunu iddia etmesi gibi; ABD de 11 Eylül sonrası dönemde, haydut devletleri ve bu devletlerin liderlerini ortadan kaldırarak terörizme karşı ortak bir tepkinin liderliğini yapma ve bu bağlamda Ortadoğu'ya barış ve demokrasi getireceği argümanından yola çıkarak kendisini bölge halkı ve dünya kamuoyu önünde "işgalci ya da düşman" olarak değil de "özgürleştirici" olarak kabul ettirmeye çalışmıştır (Çelik & Gürtuna, 2005, ss.46-47).

Özellikle ABD ve İngiltere gibi ülkeler uluslararası siyasetlerini terörist think tank'leri veya terörist şebekeleri imha etme bazında yürütmemişlerdir. Hâkimiyetlerinin ekonomik, ideolojik ve politik stratejilerini uygularken ülke içi ve küresel bazda politik meşruiyet aramışlardır (Aras, 2004, s.26). İngiltere, ABD dış politikasını olabildiğince yönlendirerek onun askeri gücünün getirilerinden yararlanma stratejisi izlemiştir. Bush ve ekibinin Irak politikalarına; Amerika'da ve hatta Cumhuriyetçi parti içinde çok şiddetli reaksiyon gösterilirken, İngiltere Başbakanı Tony Blair'in Irak işgaline verdiği destek dikkat çekmiştir (Kapan, 2012, s.146). "Terörle savaş" Amerika'da hakim yönetimin ve kendisine bağlı basın yayın araçlarının daima ileri sürdüğü bir gerekçe olmuştur. İngiliz yöneticileri de bunlara destek olmuştur. Bu durum, Irak'a saldırının nedeni olarak sunulmuş ve terörle mücadele, Irak'a karşı bir ittifak oluşturmak için kullanılmıştır (Güngör, 2012, s.15). Yaşananlar ABD-İngiliz stratejik ortaklığının en somut göstergesi olmuştur. "2003 Irak İşgali", işgalin haklılığını meşrulaştırmaya çalışan tüm propaganda ve yayınlara rağmen her iki ülkenin de kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

4. Bush Doktrini

ABD tarihindeki dindar Başkanlardan biri olan George Bush'un; ABD'nin dış ilişkileriyle ilgili konularda uluslararası sorunlara ilişkin yaptığı basın açıklamaları, konuşmaları, verdiği mesajları dikkatle incelenip iyi tahlil edildiğinde, "İncil'den pasajlarla, ayetlerle konuşuyor olduğu" görülmektedir (Karshoğlu, 2007, ss.186-187).

Başkan Bush ilk günlerden itibaren "terörizme karşı savaş" olarak adlandırdığı kavramı, sözcüğün tarihsel anlamına bakmaksızın, bir "haçlı seferi" olarak nitelendirmiştir. Pentagon, benzeri şekilde planladığı operasyona yalnızca İncil'de değil aynı zamanda Hristiyan kökten dinciliğin terminolojisinde de yer alan "Mutlak Adalet" adını vermiştir (Ahmad, 2012, s.70). Başkan Bush'un, İskoç asıllı gezgin bir rahip olan Oswald Chambers'ın "Dini Nasihatlar" adlı kitabını başucu kitabı yaptığı ve bu papazın Haçlı ruhunu öven görüşleriyle ve Mısır'dayken; Çanakkale'de savaşmaya gidecek olan Anzak askerlerine dini telkin verdiği ileri sürülmektedir. Bush'un en önemli danışmanı yine bir papaz olan Jerry Falwell'dir. Jerry Falwell ise Hz. Muhammed için "terörist, şiddet adamı ve savaşçı" gibi hakaret içeren sözler sarf etmiştir (Dede, 2009).

ABD'nin Irak'ı işgal gerekçelerinin başında Saddam Hüseyin'in Kitle İmha Silahları'na sahip olduğu iddiası gelmektedir (Aydın, 2007, s.14). II. Dünya Savaşı'ndaki Pearl Harbor baskını gibi Amerikan halkını duygusal olarak yakalayan 11 Eylül saldırısı Amerika'nın Irak'ta Saddam Hüseyin ve Baas rejimini ortadan kaldırmak için gereken kamuoyu desteğini vermiştir (Aslan, 2012, s.93). Buna göre yapılan hesaplamayla Saddam Hüseyin ve Baas rejiminin devrilmesi sonrasında öncelikle Irak'ta demokrasi gelişecek, ardından Ortadoğu'ya barış ve istikrar gelecektir (Şahin & Taştekin, 2006, s.29).

ABD Başkanı George W. Bush tarafından Irak'ın işgalini içeren eylem planının metni okunduğunda bunun gerçek bir demokratikleşme olmayacağı hemen anlaşılmuştur. Zira birçok konu yanında projede laiklikten tek kelimeyle bile söz edilmemiştir. Bu vesileyle yapılan yayınlar, bazı çevreler tarafından basına verilen haritalar ve üst düzey yetkililerin söylemleri Amerika'nın gerçek niyetleri hakkında kuşku uyandırmıştır. Türk basınında ve kamuoyunda da bu eylem planı kuşkuyla karşılanmış ve çok eleştirilmiştir (Öymen, 2012, ss.18-19).

Eski bir ABD deniz komandosu Kenneth O'Keefe konuyla ilgili olarak şunları belirtmiştir: (akt. Aydın).

Ortadoğu politikasının aslında ne olduğunu gerçekten anlamak istiyorsanız, Oded Yinon'un "1980'lerde İsrail'in Stratejisi"ni okumamız gerektiğini savunuyorum. Bu belgelerdekiler, şimdiye kadar harfiyen gerçekleşti. Uzun yıllardır İsrail'in ciddi hedefleri vardı. İsrail'in temel hedefleri, "Büyük İsrail Projesi" doğrultusunda genişlemek ve büyümektir. Bunun için genişlemesini meşrulaştıracak bir mazerete ihtiyacı vardı. Bunun için de bölgede mezhepçi nefret ve şiddetin tohumlarını ekmesi gerekirdi. Bu planın bir numaralı hedefi Irak'tı, bunu başardık, hayır Irak başarısızlık değil, aslına bakılırsa bir başarıdır. Irak büyük ölçüde batmış bir devlettir, mutlak suretle bunalımdadır. Mezhepçi nefret tamamen kontrolden çıkmış durumda (2019).

Irak'ın kuzeyi dahil Ortadoğu bölgesine dair dünya siyasetini şekillendiren küresel güçler, dini söylemleri çok etkin olarak kullanmaktadırlar. Küresel güçler, işgal gerekçelerinde; -sürekli olarak- demokrasi, insan hakları, özgürlük söylemleriyle hareket etmektedirler. Dolayısıyla da medeniyetler arasındaki asıl mücadele inançların mücadelesi olarak ortaya çıkmaktadır.

5. Arz-ı Mev'ud

Nil ve Fırat arasındaki bölge Siyonist anlayışa göre "Vaat edilmiş topraklar"dır. Pek çok İsrail yöneticisi bunu açıkça ilan etmiştir (Demir, 2014). Nihai olarak hedeflenen "Büyük İsrail Devleti"; Irak'ın kuzeyi, İran'ın batısı, Suriye'nin kuzeyi ve Türkiye'nin güneyinden alınacak toprak parçalarını kapsamaktadır (Baş, 2014). Aynı zamanda İsrail'in genişletilmiş Ortadoğu ölçeğinde belirleyici rol üstlenmek istediği yeni su denklemi Irak'ın kuzeyinden başlayarak Fırat ve Dicle havzalarının bütünlüğünü içeren bir güvenlik alanı oluşturmaktadır (Yıldız, 2008, s.138).

İsrail'in Irak'ın kuzeyine duyduğu ilginin, örtülü ve açık operasyonlarının tarihi ve dini temelleri muharref (tahrif edilmiş) Tevrat'a ve Kabala'ya dayanmaktadır (Kurt, 2007, s.529). Tanrı Yahve'nin, üstün bir millet/halk kıldığı İsrailoğulları'na "kutsal, bereketli topraklar"ı ahitle vaat etmesi Yahudilikte mistik bir anlayıştır. Zira Tanrı Yahve'ye bağlı olan ve kitabını onaylayan milletin kendileri olduklarını ileri sürmektedirler. Yahudi inancında Tora; başlangıçta, Yahve tarafından İsmail ve Esav'ın soylarına verilmiş, sonraki süreçte ise bütün milletlere sunulmuştur. Fakat Tora'nın buyrukları, o milletlerin gündelik hayat tarzlarına elverişli olmadığından kabul görmemiştir. Bundan dolayı Tora, Yahve tarafından İsrailoğulları'na kendi özelliklerine yaraşır biçimde verilmiş, İsrailoğulları da buna razı olmuştur. Üstelik Tora, Yahudilerce alınmak üzere Sina'ya gelindiğinde, öteki milletlerce bu durumun kiskanıldığı da vurgulanmaktadır. Böylelikle Yahve, kendisinin isteklerine uyan ve bağlı kalan Hz. İbrahim ve soyuna kutsal toprakları bildirmiştir. Hz. İbrahim verilen bu sözle bulunduğu Harran'dan ayrılmış, Şekem'de Kenanlılar'ın yaşamakta olduğu More meşesini bulmuştur. Yahve, bu yerde Hz. İbrahim'e görünmüş; bulunmuş olduğu toprakların onun zürriyetine verildiğini ve ondan akrabalarını, evini ve ülkesini bırakarak söz verilmiş topraklara yönelmesi gerektiğini bildirmiştir. Fakat Yahudiler buradaki yolculuğun hem fiziki hem de tarihsel bir yolculuk olduğunu belirtmektedirler. Zira Yahve, Hz. İbrahim'i kutlu kılacağını, güçlü bir ulus yaparak şöhrete kavuşturacağını ona haber vermiştir. Ayrıca anlatılanlara göre; Hz. İbrahim'i kutsayanlar kutsanacak, lanetleyenler de lanetlenecektir. Böylece Hebron'da Mamre meşeliğe yerleşen Hz. İbrahim, burada Tanrı için mezbah/sunak hazırlamıştır. Yahudilere göre Hz. Nuh, Kenan soylu kimi kabileleri Kenan dolayısıyla lanetlemiştir. Yahudiler de bu lanet nedeniyle, kendileri için söz verilen toprakların kendilerinin hakkı olduğunu ileri sürmektedirler (Küçük, 2016, ss.171-172).

Harita 1: Arz-ı Mev'ud (Vadedilmiş Toprakların Alanı)

Kaynak: (www.christianityisjewish.org)

Babil kralı Nebukadnezar M.Ö. 586'da Kudüs'ü yakıp yıkmış, Süleyman Tapınağı'nı da yerle bir ettikten sonra Yahudileri sürgün etmiştir. Sürgün edilen Yahudilerin bir kısmı Irak'ın kuzeyine yerleşmiştir. Bölgedeki Yahudiler zaman içerisinde özellikle 1812'den itibaren Filistin'e yerleşerek orada bir koloni oluşturmaya çalışmıştır. İsrail, 1931'den bu yana bölgeyle siyasi boyutta ilgilenmektedir. Önce casus haham "Shiloah" sonra Yahudi istihbarat teşkilatı "Haganah" daha sonra da MOSSAD ve İsrail askeri istihbaratı Irak'ın kuzey bölgesinde faaliyette bulunmuştur (Kurt, 2007, ss.529-530). 1967 Arap-İsrail Savaşı'nda; İsrail, Golan Tepeleri yanında Sina Yarımadası'nı, Ürdün nehrinin batı yakasındaki toprakları (Batı Şeria), Gazze Şeridi ve Arap Doğu Kudüs'ün askeri kontrolünü ele geçirmiştir (Hallsell, 2003, s.110). Bu savaştan sonra Kfar Etzion, ilk yerleşme olarak 1967 yılı sonunda Batı Şeria'daki Beytüllahim çevresinde kurulmuş ve sonraki süreçte yerleşimci ve yerleşme sayılarındaki artış hızlanmıştır (Dinçer & Coşkun, 2010, s.5).

Özellikle Amerika'daki İsrail lobisi, ABD'nin tüm eyalet ve şehirlerinde tüm Yahudi örgütlerini, Yahudilerin sahip oldukları ve başta basın olmak üzere çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren şirketleri, yürütme ve yasama organının çeşitli kademelerinde görev almış olan Yahudileri kapsamaktadır (Arı, 2009, s.254). İsrail yanlısı lobilerin, daha çok ABD'nin Ortadoğu ve Türkiye politikasını İsrail'in çıkarlarına uygun tarzda yönlendirme ve İsrail'in bölge içindeki çıkarlarını en üst seviyeye çıkarma çabası içinde oldukları gözlenmektedir (Yılmaz, 2001, s.61). İsrail'in ABD ve Batılı devletlerle ilişkilerindeki ulus-devlet kimliğinin kuvvetli öğeleri

olduğuna dikkat çeken Michael N. Barnett; kültür ve kimliğin, devletlerin dış politik çıkar ve stratejilerindeki belirleyici savını ileri sürmüştür. Batı'nın, kendisinin kolektif kimlik unsurlarını oluşturan, sorgulatıp tekrar oluşturan normatif altyapısı; İsrail kolektif kimliğindeki üç esaslı öğeden milliyetçilik, Holokost ve Yahudi dinidir. Kolektif Hristiyan-Yahudi gelenekleri, mirası ve kültürü bakımından tek Semitik kimlikli İsrail; Batılı devletlerce değerli bulunmaktadır. Milliyetçilik bakımından, Avrupalı Hristiyanlardaki anti-Semitizm karşısında Siyonizm; Yahudileri güven içinde kılacak İsrail devletinin kuruluşuna ve devamlılığına destek sağlamaktadır (Çoban, 2017, s.2021).

Arz-ı Mev'ud ideali aşamalı bir görünüş arz etmektedir. Siyonist hedefler ve Yahudi mukaddes kitabında üç aşamadan söz edilebilir: Kudüs ve etrafı birinci planı; Nil'den Fırat'a -Ortadoğu ikinci planı; tüm dünya üçüncü planı oluşturmaktadır. Yakub'a, Ahd-i Atik'de (Tanah) vadedilmiş bu yerin; kuzeyden güneye, doğudan batıya bütün sahanın -tüm yeryüzünün- olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, Sabatay Sevi, "mesih" olduğu iddiasıyla İzmir'de kendini göstererek; 38 parçada bölümlediği dünyayı taraftarlarıyla paylaşmıştır. "Krallar Kralı" sıfatıyla kendine ayırdığı Kudüs'ün dünya başkenti olduğunu açıkça bildirmiştir. Arz-ı Mev'ud ideali için Sabatay Sevi sonrasında, siyasal girişimler devam etmiş; Theodor Herzl, bu ideali siyasal planda ele almıştır. Siyonizm kongreleri ilgiyle takip edilmiş, bağımsız Yahudi Devletinin kurulmasının sadece Filistin'le kalmayacağı; komşu ülkelerin de dahil edilmesi gerektiği Herzl'de esas amaç olmuştur (Küçük, 1994, s.105).

Büyük İsrail Devletinin fikir babası Theodor Herzl şunları söylemiştir: *"Kuzey sınırlarımız Kapadokya'daki (Orta Anadolu) dağlara kadar dayanır. Güneyde de Süveyş Kanalı'na; sloganımız Davud ve Süleyman'ın Filistin'i olacaktır."* Theodor Herzl kutsal toprakları açıkladıktan 88 yıl sonra, İsrail ordusunun komutanı Moshe Dayan, mevcut Yahudi Devleti'nin sınırlarını yeterli bulmamış ve şunları söylemiştir: *"Eğer Kitab-ı Mukaddes'e sahip çıkıyorsak, eğer kendimizi Kitab-ı Mukaddes'te yazılı olan halktan sayıyorsak, Kitabın yazdığı topraklara da sahip olmamız gerekir. Hakimlerin, patriklerin, Kudüs'ün, Hebron'un, Jeriko'nun ve daha pek çok yerlerin toprakları?"* (akt. Çabas, 2016).

6. Evanjelistler

Evanjellik kelimesi köken bakımından 'iyi haber' anlamında Yunanca 'euangelion' kelimesinin karşılığıdır. İnsanlar için 'kurtuluş' İsa tarafından bu kelimeyle müjdelenmektedir. Ancak bu dinsel öğreti Protestan Reformuyla kendini göstermiştir. Hristiyan inancın canlanması için bilhassa John Knox, John Calvin ve Martin Luther; Roma Katolik Kilisesi otorite ve geleneğine cephe alarak, Protestan öğretiye yol açmışlardır. Rahiplerin ve kilisenin inanç sahiplerindeki etkisi sorgulanarak, insanın kurtuluşundaki tek aracın İsa'da; ferdi inancın ise yalnızca İncil'de olmasının gerekliliği sorgulanmıştır. Evanjelizm, esas olarak Protestan Hristiyan inançla bağlantılı dört düşüncede belirginleşir: İnancın, ahlak ve din için tek güç olan kutsal kitapta bulunması; inancın, İsa'nın hac üzerindeki ölümünün insanın tek kurtuluş kaynağı olmasında; inancın, yeniden doğuşta olmasında; inancın, Evanjellik öğretinin yayılmasındaki başlıca din ilkesi ve Tanrı'ya hizmetin aracı olmasındadır (Çoban, 2017, s.2022).

Bunlardan başka, Evanjellik politik ahlakla ilgili belirgin beş özellik bulunmaktadır: İnsan onurunun korunması; diğer dünyanın üstün olması; dünya ve ahiret vatandaşlığı; sınırlanmış devlet otoritesi; bireysel mesuliyetin önceliğidir. Böylelikle ne devlet ne de kilise, fert ve Tanrı arasındaki ilişkide yer almamaktadır. Fertlerin esas hakları ve ortaklaşa yararlarını yalnızca devlet korumaktadır. Bu dinsel görüş, kilise resmi öğretilerine karşılık, ferdi maneviyat ve inançlara öncelik vererek; gayri resmi ve merkezi olmayan, tabandan genişleyen siyasi bir tutum halini almıştır. Bu dinsel harekette, Roma Katolik Kilisesine göre bir otorite veya papa sahipliği olmadığından; ilerleyiş, gayri resmi kuruluş ve girişimlerde gerçekleşmiştir (Çoban, 2017, s.2022).

Irak'ın işgali öncesi ve sonrası gelişmeler, Amerikan dış ve iç siyasetinde Evanjelistlerin ne kadar güçlü bir siyasi yapı olduğunu ortaya koymuştur. Kendilerini "İncil'e inanan Hristiyanlar" olarak isimlendiren Evanjelistler Eski Ahit'e (Tevrat ve Zebur) büyük önem vermektedirler. Hatta bu kitap onların temel referans kitaplarıdır. Evanjelistlerin İsrail'e desteği vaat edilmiş topraklarla açıklanabilir. İncil'e göre Tanrı, bu toprakları ebediyen Yahudilere vereceğini vaat etmiştir. Evanjelistlere göre Tanrı Yahudileri kutsayanları kutsayacak, lanetleyenleri de lanetleyecektir (Kurt, 2007, ss.34-42).

Yahudilikteki mukaddes şehrin adı Kudüs ya da İbranice Yeruşalim /Yeruşalayim'dir. Süleyman Mabedi'nin yer aldığı bu şehrin siyasi ve dinsel konumu, Yahudi kiblesinin merkezi olmasıdır. Semitik kaynaklarda Yeruşalayim'in erdemi üzerine çok geniş bilgiler bulunmaktadır. Yahudilerin kutsi kitabı Tanah'ta, Yeruşalayim; Tanrı Yahve'nin üstün gördüğü, dünyanın bir anlamda merkezinde -ulusların tam ortasında- nitelenmiş bir şehirdir. Kaynaklarda Yeruşalayim'in dinsel özelliği, İsrailoğulları'nca dinsel konuma getirilmeden önce de bulunmaktadır. Eski devirlerde de Tanrılarla bağlantısı olduğu ileri sürülen Yeruşalayim'e ilişkin iddialar; uzmanlarca, Tanah'taki politeist kültüre ve arkeolojik veri kaynaklarına dayandırılmıştır. Şehirle ilişkilendirilen Tzedeq ve Şalim kelimeleri, Yeruşalayim'in önceki çağlardaki kutsallığına dayanak oluşturan -şehrin adındaki- Tanrı adlarıdır. Yeruşalayim, kutsallık bakımından Tanrı Tzedeq'le ilişkilendirilerek; Midraş'ta, "Tzedek" şeklinde adlandırıldığı belirtilmiştir. "Tzedek" anlatımının, Tanah'taki -Davud şehrin kontrolünü almadan önce- Adonitzedek ve Melkitzedek sözcüklerindeki yerel yöneticiyi ifade etmesi; uzmanlarca, Tanrı Tzedeq ve Yeruşalayim ilişkisinin delili olduğu ve ayrıca Süleyman Mabedi baş koheni "Tzadok" adının bu iddianın dayanağını oluşturmasıdır (Hasanoğlu, 2015, ss.126-130).

Siyonizm, siyasi bakımdan Yahudiler için mukaddes topraklardaki ibadetlerini, o yere tekrar dönmelerini ve eski şan dolu günlerini yaşamalarını hedefleyen; temelleri II. Tapınak Dönemi'nde olan, 19. yüzyıl sonunda gelişen, Yahudiliği temsil eden teo-politik bir ideolojidir. Siyonizm ideolojisinde, diğer milletlerin yerine seçilen, sanki onlardan daha üstünlük gösteren Yahudilerle Tanrı Yahve arasındaki ahitleşme; onlara söz verilen toprakları, Filistin'deki tapınak ve kralın tekrar yapılandırılmasını vurgulamaktadır. Siyonizm'de Kudüs, dışlayıcı ve tekelci bir zihniyetle yalnızca Yahudilerindir. Siyonizm'de Yahudiler; özel bir manada, vaat-ifa diyalektiğinde kendi tanımlamalarını yaptıklarından, söz verilen Tanrısal topraklar katmanlar halindedir. Yahudilere Tanrı'nın hibesi ve Tevrat gibi mukaddes olan, Nil'den Fırat'a yayılan bölge birinci katman; Hz. Yuşa'yla başlayıp Hz. Davud ve Hz. Süleyman'la fethedilmiş topraklar ikinci katman; Siyonistlerce ebediyen başkent görülen Kudüs üçüncü katman; Zion tepesindeki Beyt ha-Mikdaş (Süleyman Mabedi/Beyt'ül-Makdis) dördüncü katman; bu mabetteki Tanrısal ahit sandığına ait -kutsalın da kutsalı olan- mekân, çekirdek ve son katmandır. Şimdi Müslümanlarda olan bu mekân, Yahudilerce yeryüzünün en kutsalıdır (Alıcı, 2018, ss.45-46).

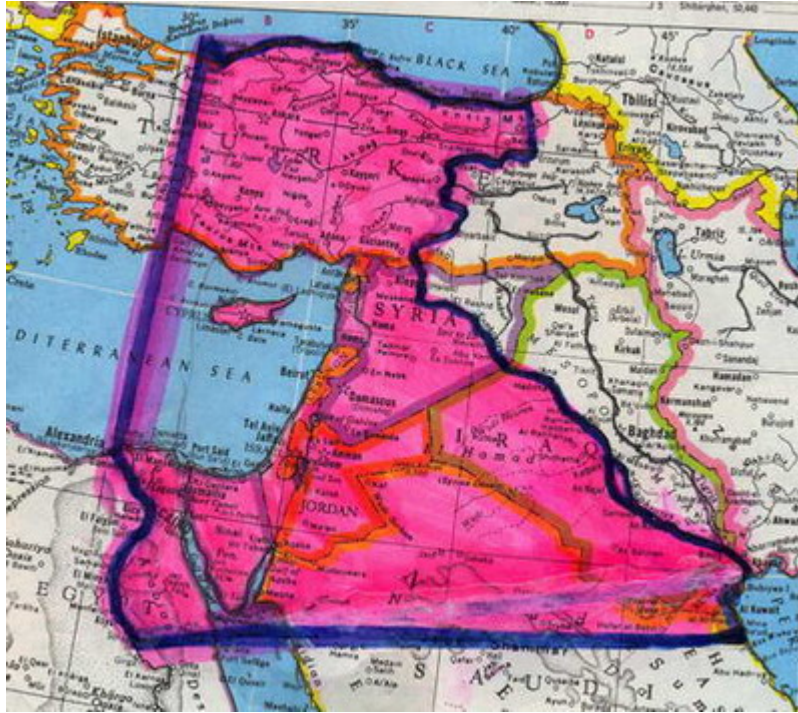
İnanışlarına göre, Evanjelist Hristiyanlar ve İsa Mesih'e iman etmiş 144 bin Yahudi onun komutasında, Kudüs'ün 90 km kadar kuzeyindeki Megido (Megiddo) ovasında İsa Mesih ve Hristiyan karşıtı olan Yecüc ve Mecüc (Gog ve Magog) ordusunu -Deccalın ordusunu-yok edecektir. Böylece bin yıllık milenyum başlayacaktır (Kurt, 2007, s.39). Meryem oğlu İsa Mesih de tam Armagedon Nükleer Savaşı başladığında gelecektir (Karshoğlu, 2007, ss.186-187). Bu tür inanışlar yanında çeşitli kesimlere göre Büyük Ortadoğu Projesi (BOP); kısa hatlarıyla ABD'nin İslam coğrafyasını dizayn etmek, Arz-ı Mev'ud'u gerçekleştirmek için olmazsa olmazlardan Armagedon'un başlatılması, İsa Mesih'in bin yıllık krallığını kurmasını hızlandırmak için Tanrıları

kiyamete zorlayarak, Hatikva'da (İsrail milli marşı) belirtilen Siyon Devleti'nin kurulmasını hızlandırma projesidir (Vardı, 2011, s.166). Projenin destekçileri olan Evanjelistler için Rice Üniversitesi sosyoloji profesörü William Martin, öğreti olarak büyük oranda hâlâ fundamentalist olan Evanjelikalizmin, bugün yaklaşık her dört Amerikan yetişkinden birini bünyesinde barındırdığını söylemektedir (Hallsell, 2003, s.19).

Türkler, Hristiyan yayılmasına en güçlü engel olarak değerlendirilmektedir. Oysaki İsa yeryüzüne, bu zamanda, dünya hızlıca Hristiyanlaşınca gelebilecektir. Çünkü dünya Hristiyanlaşmadan İsa Mesih'i istemek hayaldir. Bu nedenle kökten dinci grupların algısı Armagedon'la (Kıyamet işareti) Anadolu'nun parçalanmasıdır. Bu öğretilerini mukaddes kitapları Yeni Ahit Vahiy Kitabı 9. ve 16. bablarıyla açıklamışlardır: "Altıncı melek borazanını çaldı. Tanrı'nın önündeki altın sunağın dört boynuzundan gelen bir ses

işittim. Ses, 'elinde borazan olan altıncı meleğe, Büyük Fırat Irmağı'nın yanında bağlı duran dört meleği çöz' dedi. Tam o saat, gün, ay ve yıl için hazır tutulan dört melek, insanların üçte birini öldürmek üzere çözüldü", "Altıncı melek tasını Büyük Fırat Irmağı'na boşalttı. Gündoğusundan gelen kralların yolu açılın diye Fırat Irmağı kurudu..." Belirtilen İncil ifadelerinin anlamı; Tanrı'nın, kıyametin kopmasını, görevlendirdiği melekleriyle yapmasıdır. Görevlendirilmiş meleklerin Fırat ve Dicle ırmaklarını kurutması, bu bölgede savaş ve kaosların meydana gelmesi kıyamet başlangıcı şeklinde yorumlanmaktadır. İncil'deki kıyamet gerçekleşmesinde, hadiselerin başlayacağı yer Anadolu'dur. Kimi evanjeliklerin, kıyameti hızlıca başlatma çabaları ile ülkemizin zarar görmesi ihtimal dahilindedir (Özkan, 2019, s.100).

Harita 2: Vadedilmiş Toprakların İncil Sınırları

Kaynak: (www.britam.org)

İktidar ile hakikat arasındaki ilişki, insanın kendisinin seçmemiş olabileceği sembolik sistemler ve söylemler çerçevesinde derinleşen bir düşüncedir. Anadolu'nun sahibi Türkler'dir. Kadim Türklük; [Anadolu'nun Tapusu]dur. "Türk Devleti'nin ilgili öğretiyeye -gerektiğinde- refleks göstereceği kaçınılmaz bir gerçekliktir.

Sonuç ve Değerlendirme

Ortadoğu'daki devletler; tarihsel olarak farklılaşmış kurumsal yapılara gömülü olan ve soyut, kişisel olmayan kurallar ve düzenlemeler temelinde çalışan politik sistemler yerine ataerkil politikalarla örgütlendiğinden (Akhavi, 2009, s.91), düşünme ve hareket etme biçimleri en belirgin şekilde etkilenmiş ve kimlikleri de değişmiştir (Peterson, 2009, s.21).

Bu durum bir sorun haline gelmiş ve sıkça dile getirilen kaygıların konusu (Lewis, 2004, s.29) belirli ifadelerin nasıl kullanıldığına dair daha modern bir örneği zaman içinde ileriye doğru taşıdığından (Bacharach, 2015, s.20) seçilmiş bir azınlığın özelliği (Cevik, 2016, s.7) olarak bireysel hayat, toplu bilinç hallerinin dile getirdiği simgeler topluluğunun tasarımlarındaki tözde bulunmuştur.

Etnik ve mezhepsel şiddet (Szanto, 2013, s.50) dünyanın bu kısmının yeni öneminin bir sonucu olarak (Bankston, 2003, s.xi) çatışmanın sadece bölge çevresinde değil aynı zamanda kimlik etrafında da sıfır toplamlı bir mücadele olarak görülmesine yol açmaktadır (Kelman, 2004, s.62). Bununla birlikte, Ortadoğu rejimleri yabancı fikirlerin işgalinden askeri işgale kıyasla daha çok korkmaktadırlar (Černý & Jones, 2017, s.24).

Yahudi dini (Amar-Dahl, 2017) İsrail'in tüm Yahudiler için -geri dönüş hakkında- ifadesini bulan İsrail milliyetçiliğinin çekirdeğini oluşturduğundan (s.14) -zaman içinde aracı olan- Yahudi ulusal hareketi İsrail Devleti'nin oluşumu, ulusal varoluşun biçimsel unsurlarının yeniden inşası için çabalamıştır. Öncelikle eski vatana dönüş, İbrani dilinin yeniden canlandırılması ve ulusal varoluş için gerekli görülen bir çiftçi sınıfının oluşturulması mutlak değerler olmuştur. Milliyetçiler, Yahudi varlığının temel, geleneksel, Tanrı merkezli, ideolojik mantığını reddetmiştir. İdeolojileri, bir halk olarak, var olma özlemi çağlarında kendini ifade eden bir Yahudi ulusal dehasına olan inanç üzerine kurulmuştur. Bununla birlikte, bu deha ve Yahudi kimliğinin doğası genel olarak kendi kendini kanıtlamış olarak kabul edilmiş ve sonuç olarak ikisi de kavramsal olarak belirsiz ve ayırt edilemez kalmıştır (Deshen, 1982, s.88).

Siyonist politikanın genellikle temsil edildiği (Cohen, 2017, s.39) rejimlerin ve hükümetlerin yıkıldığı devrimci bir dünyada (Cohen, 2014, s.8) anlaşmalara hızlı bir şekilde ulaşamadığı bir gerçektir (Attar, 2009, s.36). Pek çok Amerikalı da güvenliğini herhangi bir yönetim için önemli bir siyasi sorun haline getirerek İsrail'i kuvvetle desteklemektedir (Bensahel, Byman, & United States, 2004, s.4).

Toplumsal olarak kurulu dünyaların tümü doğuştan istikrarsızdır. İnsan aktivitesiyle desteklendikleri için insana özgü çıkarıcılık (Berger, 2015, s.89) savaşın inançların büyük önem kazandığı toplumlarda, barışçıl çatışmanın çözümünü kabul etmeyi ve hatta düşünmeyi zorlaştırırken (Atieh & United Nations Institute for Disarmament Research, 2005, s.3) çatışmanın gerekçesi ne olursa olsun, Irak'ın geleceğini Büyük Ortadoğu'daki jeopolitik bir ana fay hattı haline getirmiştir (Bromley, 2007, s.75).

Tarihçinin tarihsel bağlama ilişkin fikri, bir toplumsal durumu tanımlayabileceği dil kullanımının farklı düzeyleri arasındaki felsefi akımdan öğrenilecek farkındalıklardır. Toplumu çevreleyen dünya; duyuların, imgelerin ya da düşüncelerin bileşme biçimi hakkındaki -mitik temaların- yasalarıdır. Gerçek dünya -hakikatlerin eşliğinde- kendi anlamlarını doğru ile yanlış arasındaki tüm belirtilerin verdiği olguların özünde saklamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, A. (2012). *Irak, Afganistan ve Çağımızın Emperyalizmi*. Çev. K. Geçikli & İ. Avcu, 1.Baskı, İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Akhavi, S. (2009). *The Middle East: The Politics of the Sacred and Secular*. London: Zed Books.
- Alıcı, M. (2018). Üç Kudüs: Kudüs'e Siyonist, Evanjelik ve Reel-Politik Yaklaşımlar. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 6(15), 41-58.
- Ali, T. (2003). *Bush Bağdat'ta: Irak'ın Yeniden Sömürgeleştirilmesi*. Çev. O. Akınbay, İstanbul: Agora Yayınları.
- Altunışık, M. B. (2009). Ortadoğu ve ABD: Yeni Bir Döneme Girilirken. *Ortadoğu Etütleri*, 1(1), 69-81.
- Amar-Dahl, T. (2017). *Zionist Israel and the Question of Palestine: Jewish Statehood and the History of the Middle East Conflict*. Berlin: De Gruyter Oldenbourg.
- Aras, B. (2004). *Irak Savaşı Sonrasında Ortadoğu*. 1.Baskı, İstanbul: TASAM Yayınları.
- Arı, T. (2007). *Irak, İran, ABD ve Petrol*. 2.Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arı, T. (2009). *Amerika'da Siyasal Yapı Lobiler ve Dış Politika: Türk, Yunan, Ermeni, İsrail ve Arap Lobilerinin ABD'nin Dış Politikasına Etkileri*. 4.Baskı, Bursa: MKM Yayıncılık.
- Arıboğan, D. Ü. (2014). Enerji ve Ulaştırımda "Hazar Dönemi" Başlıyor. *Hazar World*, (14), 24.
- Aslan, Ş. (2012). *Petrol ve Kürdistan*. 1.Baskı, İstanbul: Kendi Yayınları.
- Atieh, A., & United Nations Institute for Disarmament Research. (2005). *Peace in the Middle East: P2P and the Israeli-Palestinian Conflict*. Geneva, Switzerland: United Nations Publications.
- Attar, R. A. (2009). *Arms and Conflict in the Middle East* (Vol. 1st ed). Bingley, UK: Emerald Group Publishing Limited.
- Aydın, A. (2019). Eski ABD Deniz Komandosu Ne Demişti? (21.10.2019). *Yeni Mesaj*.
- Aydın, M. (2007). *Riskler ve Fırsatlar Kavşağında Irak'ın Geleceği ve Türkiye*. Ankara: Tepav.
- Aydın, N. (2013). *Küresel Güçler Ortadoğu ve Türkiye*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Bacharach, J. L. (2015). Material Evidence and Narrative Sources: Teaching and Studying Numismatic Evidence. In D. Talmon-Heller & K. Cytryn-Silverman (eds.), *Material Evidence and Narrative Sources: Interdisciplinary Studies of the History of the Muslim Middle East*. Leiden: Brill, 17-29.
- Bankston, C. L. (2003). *World Conflicts: Asia and the Middle East*. Pasadena, Calif: Salem Press.
- Baran, M. (2019). ABD'nin Ortadoğu'daki Ekonomik ve Askeri Güvenlikleştirme: 1945-1980 Arası Dönem. *Uyulmalı Ekonomi ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 58-67.
- Baş, H. (2014). Sıra Türkiye'ye Gelecek (24.10.2014). *Yeni Mesaj*.
- Bensahel, N., Byman, D., & United States. (2004). *The Future Security Environment in the Middle East: Conflict, Stability, and Political Change*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Berger, P. L. (2015). *Kutsal Şemsiye: Dinin Sosyolojik Teorisinin Ana Unsurları*. Çev. A. Coşkun, 5.Baskı, İstanbul: Rağbet Yayınları.

- Bromley, S. (2007). Connecting Central Eurasia to the Middle East in American Foreign Policy towards Afghanistan and Pakistan: 1979–Present. In M. P. Amineh (ed.), *The Greater Middle East in Global Politics: Social Science Perspectives on the Changing Geography of the World Politics*. Leiden: Brill, 75-96.
- Černý, K., & Jones, P. (2017). *Instability in the Middle East: Structural Changes and Uneven Modernisation 1950–2015*. Prague: Charles University in Prague, Karolinum Press.
- Cevik, N. (2016). *Muslimism in Turkey and Beyond: Religion in the Modern World*. New York: Palgrave Macmillan.
- Cohen, M. (2017). *Britain's Hegemony in Palestine and in the Middle East, 1917-56 - Changing Strategic Imperatives*. [Place of publication not identified]: Vallentine Mitchell.
- Cohen, R. (2014). *Upheavals in the Middle East: The Theory and Practice of a Revolution*. Lanham, MD: Lexington Books.
- Cook, R. (2004). Omuz Omuza ve Sırtından Bıçaklanmış. Haz. C. Sarı, *ABD Saldırğanlığı: Irak ve Ötesi*. Ankara: Ütopya Yayınları, 217-219.
- Çabas, M. (2016). Arz-ı Mev'ud Temizliği Güneydoğu'da (18.05.2016). *Yeni Mesaj*.
- Çebi, H. Y. (2011). *Türkiye'de Petrol Kime Saklanıyor?* İstanbul: Onikinci Kitap.
- Çeçen, A. (2007). *Türkiye'nin B Planı*. 2.Baskı, Ankara: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Çelik, S. & Gürtuna, A. (2005). *Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye'ye Etkileri*. Ankara: Global Strateji Enstitüsü.
- Çoban, F. (2017). Amerikan Kimliği ve Dış Politikasında Evanjelizmin İzleri: Sosyal-İnşacı Perspektiften ABD-İsrail İlişkileri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 2019-2037.
- Dede, O. (2009). Evangelist Bush'dan, Evangelist Obama'ya (22.01.2009). *Yeni Mesaj*.
- Demir, H. (2014). Arz-ı Mev'ud'dan Kasıt, Bütün Dünyadır (30.09.2014). *Yeni Mesaj*.
- Deniz, Ş. (2012). Ortadoğu'nun Yeniden İnşasının Yapı Bozumu: Büyük Ortadoğu Projesi Üzerine Bir Analiz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 168-183.
- Deshen, S. (1982). Israel: Searching for Identity. In C. Caldarola (ed.), *Religions and Societies: Asia and the Middle East*. Berlin: De Gruyter, 85-118.
- Destradi, S. (2008). Empire, Hegemony, and Leadership: Developing a Research Framework for the Study of Regional Powers. *GIGA Research Programme: Violence, Power and Security*, GIGA German Institute of Global and Area Studies, 1-31.
- Dinçer, O. B. & Çoşkun, G. (2010). İşgalin Bir Diğer Adı: Yahudi Yerleşimleri. *USAK Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları Merkezi*, 1-26.
- Dinçer, O. B. (2011). Ortadoğu'da ABD: Jonglörün Elinde Düşen Toplar. *USAK Analiz*, No. 2, 1-7.
- Engdahl, W. (2008). *Petrol, Para, İktidar: Anglo-Amerikan Petrol Politikası ve Yeni Dünya Düzeni*. Çev. E. Bilal, 1.Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Falk, R. (2005). Amerikan Liderliğinin Açmazları. Çev. E. Afat, Haz. F. S. Turhan, *Küresel Güçler*. 1.Baskı, İstanbul: Küre Yayınları, 25-27.
- Gerger, H. (2012). *ABD, Ortadoğu, Türkiye*. 5.Baskı, İstanbul: Yordam Kitap.
- Güngör, E. (2012). *Irak'ta İşgal ve Direniş: Ashab-ı Fil*. İstanbul: Feta Yayıncılık.
- Hallsell, G. (2003). *Tanrı'yı Kuyamete Zorlamak: Armagedon, Hristiyan Kuyametçiliği ve İsrail*. Çev. M. Acar & H. Özmen, 2.Baskı, Ankara: Kim Yayınları.
- Hasanoğlu, E. (2015). Tanah'a Göre Kudüs'ün Kutsallaşma Süreci. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24(2), 125-148.
- Heywood, A. (2013). *Küresel Siyaset*. Çev. N. Uslu & H. Özdemir, 1.Baskı, Ankara: Adres Yayınları.
- <http://www.britam.org/Questions/QuesLand.html> (11.10.2019).
- <https://www.christianityisjewish.org/boundaries-of-the-promised-land/> (11.10.2019).
- İpek, P. (2013). Enerji Güvenliğinde Ortadoğu Bölgesi'nin Jeopolitiği ve Enerji Piyasalarında "Muğlak" Bir Devrimin Yansımaları. *Ortadoğu Analiz*, 5(50), 10-24.
- Kapan, İ. (2012). *Irklar, Dinler ve Mezhepler Mozaigi Ortadoğu'da Bahar Sancısı: "Hem Şam'ın şekeri, hem Arab'ın yüzü ..."* 1.Baskı, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılık.
- Karadağ, R. (2011). *Petrol Fırtınası*. 4.Baskı, İstanbul: Truva Yayınları.
- Karshoğlu, Y. (2007). *Sonun Başlangıçlı Armagedon ve Eurenin Merkezi Vaad Edilmiş Topraklar*. 1.Baskı, İstanbul: The Universal Yayınları.
- Kaynak, M. & Gürses, E. (2012). *Yeni Ortadoğu Haritası*. 3.Baskı, İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Kelman, H. C. (2004). National Identity and the Role of the "Other" in Existential Conflicts: The Israeli-Palestinian Case. In J. Bunzl (ed.), *Islam, Judaism, and the Political Role of Religions in the Middle East*. Gainesville, FL: University Press of Florida, 61-74.
- Köni, H. (2007). *Amerika'nın Uluslararası Politikası*. İstanbul: Ekim Yayınları.
- Krisch, N. (2005). International Law in Times of Hegemony: Unequal Power and the Shaping of the International Legal Order. *The European Journal of International Law*, 16(3), 369-408.
- Kuloğlu, A. (2002). *11 Eylül Sonrası Değişen Dengeler Çerçevesinde Türkiye'nin Irak Politikası*. Ankara: Avrasya-Bir Vakfı.

- Kuloğlu, A. (2003). Irak'taki Son Gelişmeler ve Türkiye'nin Bölge Ülkeleriyle İlişkileri. *Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi: Panel*, 17.12.2003, Ankara, 24-30.
- Kurmuş, O. (2012). *Emperyalizmin Türkiye'ye Girişi*. 1.Baskı, İstanbul: Yordam Kitap.
- Kurt, R. K. (2007). *Babil'den Günümüze İsrail-Amerikan Kehanetleri: Türkler ve Mesih USA*. 1.Baskı, İstanbul: Truva Yayınları.
- Küçük, A. (1994). Yahudilikteki Arz-ı Mev'ud Anlayışının Boyutları. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 33(1), 101-111.
- Küçük, M. A. (2016). Anadolu'daki Arzı Mevud: Urfa. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 167-196.
- Lewis, B. (2004). *From Babel to Dragomans: Interpreting the Middle East*. New York: Oxford University Press.
- Mahalli, H. (2012). *Ortadoğu'da Kanlı Bahar*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Manisalı, E. (2009). *Dünyada ve Türkiye'de Büyük Sermaye*. 1.Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Okçuoğlu, İ. (2011). *Serbest Rekabetçi Küreselleşmeden Emperyalist Küreselleşmeye Kapitalizmde Temel Değişmeler*. 1.Baskı, İstanbul: Ceylan Akademi Yayınları.
- Okur, M. A. (2012). *Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Onay, Y. (2003). *Neden Irak? Küresel Egemenlik Savaşı ve Irak*. 1.Baskı, Ankara: Babil Yayıncılık.
- Ozan, H. (2011). *Emperyalist Küreselleşme ve Dünya Devrimi: Değişen Ne?* İstanbul: Akademi Yayın.
- Öymen, O. (2012). *Uçurumun Kenarında Dış Politika*. 1. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özakıncı, C. (2012). *Euro-Dolar Savaşı: Yeni-İşgalcinin İçyüzü Perde Arkası ve Amerikan İmparatorluğunun Sonu*. 9.Baskı, İstanbul: Otopsi Yayınları.
- Özey, R. (2017). *Ortadoğu'nun Jeopolitiği*. 1.Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Özkan, A. R. (2019). Evanjeliclerin İslam Dünyası ve Türkiye Mottosu. *II. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi: Bildiri Kitabı*. 4-6 Ekim 2019, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yerleşkesi, Bandırma, 94-102.
- Perkins, J. (2012). *Bir Ekonomik Tetikçinin İtirafları: Ekonomik Tetikçiler, Çakallar, Dünya Bankası, IMF*. Çev. C. Taşçıoğlu, Edit. A. K. Bendon, Ankara: April Yayıncılık.
- Peterson, V. S. (2009). Gendering Informal Economies in Iraq. In N. Al-Ali & N. Pratt (eds.), *Women and War in the Middle East: Transnational Perspectives*. London: Zed Books, 18-28.
- Robinson, W. I. (2005). Gramsci and Globalisation: From Nation-State to Transnational Hegemony. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*. 8(4), 1-16.
- Savran, S. (2011). *Kod Adı Küreselleşme: 21.Yüzyılda Emperyalizm*. 2. Baskı, İstanbul: Yordam Kitap.
- Sinanoglu, O. (2010). *Hedef Türkiye*. İstanbul: Bilim+Gönül Yayınevi.
- Stern, A. (2011). *Petrol Savaşları*. Çev. S. Kalıç, 1.Baskı, İstanbul: Neden Kitap.
- Stiglitz, J. E. & Bilmes, L. J. (2009). *Üç Trilyon Dolarlık Savaş: Irak Savaşının Gerçek Maliyeti*. Çev. D. Cençiler, Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Szanto, E. (2013). Contesting Fragile Sainly Traditions: Miraculous Healing among Twelver Shi'is in Contemporary Syria. In M. Bille & A. Bandak (eds.), *Politics of Worship in the Contemporary Middle East: Sainthood in Fragile States*. Boston: Brill, 33-52.
- Şahin, M. & Taştekin, M. (2006). *II. Körfez Savaşı*. Ankara: Platin Yayınları.
- Terzi, A. (2003). Bağdat-Musul Petrolleri Üzerine Bir Değerlendirme. Haz. A. Ahmetbeyoğlu, H. Cengiz, & Y. Başkan, *Irak Dosyası II*. İstanbul: Tatar Yayınları, 347-360.
- Türkman, S. (2007). *ABD, Orta Doğu ve Türkiye*. 1.Baskı, Ankara: Nobel Yayın.
- Vardı, R. (2011). *Armageddon: Martin Luther'den Theodor Herzl'e Adım Adım Arz-ı Mev'ud*. 1.Baskı, İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Yeşiltaş, M. (2012). Peşine Takılma mı Yumuşak Dengeleme mi? Türkiye'nin Birinci ve İkinci Irak Savaşına Yönelik ABD ile Müttelik İlişkisinin Karşılaştırmalı Analizi. Der. S. G. Ayman, *Mekân, Kimlik, Güç ve Dış Politika*. 1.Baskı, İstanbul: Yalın Yayıncılık, 69-110.
- Yıldız, D. (2008). *Tarihi Geçmiş, Stratejik Önemi ve Su Sorunu Açısından Akdeniz'in Doğusu*. Edit. D. A. Gültekin, İstanbul: Bizim Kitaplar Yayınevi.
- Yılmaz, T. (2001). *Türkiye - İsrail Yakınlaşması*. Ankara: İmaj Yayınevi.